

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kim Steen Ravn

Tilsyn ved ph.d. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på [www.grundtvigsværker.dk](http://www.grundtvigsværker.dk)

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

## Indledning til

# “Til Provindsialstændernes Forsamling i Roeskilde”

ved Kirsten Vad

### Indhold

- 1 Anledning
- 2 Petition mod skattebevillingsretten
- 3 Anvendt litteratur

## 1 Anledning

“Til Provindsialstændernes Forsamling i Roeskilde” blev indrykket i *Adresseavisen* den 30. juli 1840. Sammen med J.C. Lindberg og Ph. Hage er Grundtvig medunderskriver. Begæringen eller petitionen udtrykker deres modstand imod en ændring i statsforfatningen, der vil indskrænke kongens magt. Før selve petitionen er der trykt en opfordring til Københavns borgere om at underskrive denne. Opfordringen er skrevet af J.C. Lindberg.

Baggrunden for underskriftindsamlingen var debatten om skattebevillingsret (dvs. retten til at deltage i skatteforhandlinger), som foregik ved stænderforsamlingen i Roskilde, hvis tredje møde begyndte den 15. juli 1840 og varede indtil den 22. september samme år.

De fire stænderforsamlinger (Øerne, Nørrejylland, Slesvig og Holsten) mødtes første gang i 1835-1836 og fungerede som et rådgivende organ for kongen og hans regering. Stænderforsamlingerne mødtes hvert andet år, og deres opgave var at rådgive om eller foreslå love. Møderne var ikke offentlige, men referater blev bragt i bl.a. *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lollands-*

*Falsters Stifter samt for Island og Færøerne* (herefter *Stændertidende*). Læs mere om stænderforsamlingerne i indledningen til [Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet](#) (1836).

I 1839 overtog Christian 8. tronen i Danmark. Under stænderlovens udarbejdelse i 1834 havde Christian 8. vist sig liberalt indstillet og havde glædet sig over ændringen i statsstyrelsen. Han havde desuden udtrykt en forhåbning om, at dette kunne blive indledningen til en konstitutionel statsindretning (Jensen 1934, bind 2, s. 210 f.). I mellemtiden var han dog blevet mere konservativ, og da han overtog tronen fra Frederik 6., ønskede han at fortsætte enevælden (Jensen 1934, bind 2, s. 216). Christian 8.s tidligere positive indstilling over for en forfatningsændring havde skabt et håb om forandring i statsstyrelsen blandt de liberale dele af befolkningen. Det medførte, at flere adresser (skriftlige henvendelser), med ønsker om en fri forfatning, blev sendt til kongen. Christian 8. afviste at imødekomme disse og tilkendegav, at han ikke opfattede de fremførte ønsker som virkelige folkeønsker (Jensen 1934, bind 2, s. 225).

Ved stænderforsamlings møde i Roskilde blev der fremlagt flere forslag, der indikerede ændringer til en friere forfatning. Dette havde den kongelige kommissarius A.S. Ørsted forudset, og han havde derfor advaret kongen om, at man ikke ville blive fri for ubehagelige petitioner (Jensen 1934, bind 2, s. 231). Ved mødet den 22. juli blev der fremlagt flere krav om en fuldstændig skattebevillingsret for folkets repræsentanter. Et af disse krav blev defineret således: “at ingen Skatter retlig kunne paalægges intet Statslaan retlig optages uden Samtykke fra de tre forenede Stænderforsamlinger for Øestifterne, Jylland og Slesvig” (*Stændertidende* 1840, sp. 515). Ørsted fremhævede på mødet, at de, som havde fremlagt kravene om en fuldstændig skattebevillingsret, næppe havde været klar over, at dette ville kræve en “Omstødelse af Kongeloven”, som gav kongen ret til at udskrive skatter og var en væsentlig del af den lovgivende magt, som tilkom kongen. Han fremhævede desuden, at forslag om sådan en forandring lå “udenfor de raadgivende Provindsialstænders Competence” (*Stændertidende* 1840, sp. 520). På trods af faren ved at angribe kongens enevoldsmagt, blev det vedtaget at nedsætte et udvalg til at behandle de indkomne forslag om skattebevillingsret.

## 2 Petition mod skattebevillingsretten

Diskussionen om skattebevillingsretten afstedkom ikke kun en bevægelse for dette krav, men i særdeleshed også en imod. Bevægelsen imod forfatningskravet udgik især fra den kreds, der var under Grundtvigs “aandelige Paavirkning” (Jensen 1934, bind 2, s. 243).

Grundtvig var en varm fortaler for enevælden og var samtidig meget tilfreds med stænderne som en *raadgivende* forsamling. På dette tidspunkt ønskede han derfor ikke ændringer i statsforfatningen i retning af et parlamentarisk styre eller et konstitutionelt monarki. Det er uklart, hvor stor en del Grundtvig har i affattelsen af petitionen, men det står fast, at han er medunderskriver. Grundtvig og de to andre afsenderes underskrift blev ikke bragt i *Adresseavisen* den 30. juli 1840, nr. 176, men

findes i nr. 177, sp. [7]. Ifølge Hans Jensen var det især J.C. Lindbergs fortjeneste, at der blev rejst en bevægelse imod forfatningskravet. Jensen kalder den således “Den lindbergske Adressebevægelse” (1934, bind 2, s. 242 f.). Den 26. august blev petitionen sammen med 250 københavneres underskrifter fremlagt for stænderforsamlingen i Roskilde. Samme dag blev en petition med samme ordlyd og 195 underskrivere overdraget fra Hyllested Sogn (jf. *Stændertidende* 1840, sp. 1763). I den følgende tid indkom lignende erklæringer, som støttede “den af Pastor Grundtvig m. fl. indgivne Petition mod Skattebevillingsretten” (*Stændertidende* 1840, sp. 2007).

Ved stænderforsamlingens møde den 17. september 1840 blev det ved afstemning vedtaget at indsende de indkomne adresser og petitioner for og imod skattebevillingsretten til kongen (*Stændertidende* 1840, sp. 2958). Efter Roskilde stænderforsamlings afslutning ønskede Christian 8. straks at meddele denne, at deres forfatningspolitiske ønsker ikke kunne imødekommes. Kongens ønske blev tilsyneladende ikke sat i værk, og ved stænderforsamlingens møde i Viborg senere på året blev forfatningsspørgsmålet diskuteret ivrigt.

Christian 8. og hans regering traf dog en beslutning, som understregede dens standpunkt over for en ændring i statsforfatningen. Denne medførte en irettesættelse af kongelige embedsmænd og lensbesiddere, dvs. indehavere af grevskaber og baronier, som havde underskrevet petitionerne om skattebevillingsret (Jensen 1934, bind 2, s. 272).

### 3 Anvendt litteratur

- *Adresseavisen*, se *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1840).
- Jensen, Hans (1931-1934) *De danske Stænderforsamlingers Historie*, bind 1-2. København.
- *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1840), 30. juli 1840, nr. 176, sp. [2], og 31. juli 1840, nr. 177, sp. [7]. København.
- *Stændertidende*, se *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lollands-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne*.
- *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lollands-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne* (1840). København.